# ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER της 24ης Οκτωβρίου 1996 *

1. Τα υποβληθέντα στην παρούσα υπόθεση προδικαστικά ερωτήματα ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Paul Daut GmbH & Co. KG (στο εξής: Daut GmbH) και του Oberkreisdirektor des Kreises Gütersloh, αρμόδιας γερμανικής αρχής κτηνιατρικού ελέγχου, σχετικά με εισαγωγές από το Βέλγιο μηχανικώς διαχωρισμένου και κατεψυγμένου νωπού κρέατος.

2. Η Daut GmbH διαθέτει στη Rheda-Wiedenbrück εγκατάσταση για τη μεταποίηση κρέατος και έχει λάβει την άδεια που απαιτεί η κοινοτική νομοθεσία. Στις 3 Αυγούστου 1993, ο Oberkreisdirektor επιθεώρησε τους χώρους αυτούς και βάσει του πορίσματος της επιθεωρήσεως αυτής διέταξε την κατάσχεση περίπου 2 τόνων μηχανικώς διαχωρισμένου και κατεψυγμένου κρέατος, το οποίο είχε εισαχθεί από το Βέλγιο και επρόκειτο να υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία και στη συνέχεια να διατεθεί στο εμπόριο. Συγκεκριμένα, το εν λόγω κρέας είχε αγορασθεί από τη βελγική εταιρία Distriporc, η οποία διέθετε εγκεκριμένη εγκατάσταση για την παραγωγή μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος.

3. Ο Oberkreisdirektor προέβη στην κατάσχεση του εν λόγω κρέατος δυνάμει του άρθρου 17 του γερμανικού κανονισμού περί υγιεινής των κρεάτων [1], το οποίο απαγορεύει κατηγορηματικά την εισαγωγή και είσοδο στο γερμανικό έδαφος, μεταξύ άλλων, των μηχανικώς διαχωρισμένων κρεάτων. Οι γερμανικές αρχές υπέβαλαν για την παράβαση αυτή και μήνυση κατά του Paul Daut, νομίμου εκπροσώπου της Daut GmbH, η οποία οδήγησε στην έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως από το Amtsgericht Rheda-Wiedenbrück και στην επιβολή προστίμου 13 500 γερμανικών μάρκων (DM). Από την πλευρά της, η εταιρία Daut GmbH άσκησε προσφυγή και κατέθεσε αίτηση λήψεως ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, ζητώντας να αναγνωριστεί η νομιμότητα της εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου και κατεψυγμένου κρέατος με σκοπό τη θερμική και περαιτέρω επεξεργασία του. Η ποινική διαδικασία ανεστάλη μέχρι το πέρας της διοικητικής διαδικασίας με απόφαση του Amtsgericht Rheda-Wiedenbrück της 26ης Οκτωβρίου 1994. Η αίτηση λήψεως ασφαλιστικών μέτρων απορρίφθηκε αρχικώς από το Verwaltungsgericht Minden με απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 1994, κατά της οποίας η Daut GmbH άσκησε έφεση ενώπιον του Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen, το οποίο έκρινε αναγκαίο να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Είναι σύμφωνο με τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης ΕΚ σε συνδυασμό με την οδηγία

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

1 — Verordnung über die hygienischen Anforderungen und amtlichen Untersuchungen beim Verkehr mit Fleisch, της 30ής Οκτωβρίου 1986 (*BGBl.* I, σ. 1678), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με τον νόμο της 27ης Απριλίου 1993 (*BGBl.* I, σ. 512, 552).

64/433/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1964, περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών νωπών κρεάτων (ρύθμιση περί νωπών κρεάτων), όπως κωδικοποιήθηκε με το παράρτημα της οδηγίας 91/497/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 1991, και με την έκδοση της οδηγίας 92/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 1992, και σε συνδυασμό με την οδηγία 77/99/ΕΟΚ, περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προϊόντων με βάση το κρέας (ρύθμιση περί προϊόντων με βάση το κρέας), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 92/5/ΕΟΚ, οσάκις ο καθού η αίτηση — στηριζόμενος στο άρθρο 17, παράγραφος 1, σημείο 2, του Verordnung über die hygienischen Anforderungen und amtlichen Untersuchungen beim Verkehr mit Fleisch (FlHV) [κανονισμού περί υγειονομικών όρων και κρατικών ελέγχων στη διακίνηση κρέατος], της 30ής Οκτωβρίου 1986 (*BGBl.* I, σ. 1678), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με τον EWR-Ausführungsgesetz της 27ης Απριλίου 1993 (*BGBl.* I, σ. 512, 552) — εμποδίζει τη χρησιμοποίηση κατεψυγμένου μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος από γερμανική εγκατάσταση εγκεκριμένη από την ΕΚ, η οποία έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε θερμική επεξεργασία, κατά την έννοια της ρυθμίσεως περί προϊόντων με βάση το κρέας, κατεψυγμένου μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος προερχομένου από βελγική εγκεκριμένη από την ΕΚ εγκατάσταση κατόπιν αποφάσεως της βελγικής κοινοτικής κτηνιατρικής υπηρεσίας, προκειμένου να το υποβάλει σε θερμική επεξεργασία, κατά την έννοια της ρυθμίσεως περί προϊόντων με βάση το κρέας, και σε περαιτέρω επεξεργασία, και, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, απαιτείται συνεννόηση με την αρμόδια γερμανική κτηνιατρική υπηρεσία και μεταξύ ποίων;»

4. Προτού εξετάσω το πρόβλημα που θέτει το εθνικό δικαστήριο και απαντήσω στα προδικαστικά ερωτήματά του, θα αναφερθώ στην κοινοτική νομοθεσία που έχει εφαρμογή επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου νωπών κρεάτων.

**Νομοθετικό πλαίσιο**

5. Τα κοινοτικά όργανα έχουν θεσπίσει τους ελάχιστους υγειονομικούς όρους για την παραγωγή και εμπορία νωπών κρεάτων σ' ολόκληρη την Κοινότητα, με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας. Η εναρμόνιση των κανόνων που έχουν εφαρμογή στην παραγωγή και πώληση κρεάτων υπήρξε αναγκαία προκειμένου να διασφαλιστεί η ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων με βάση το κρέας στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, ιδίως μετά την κατάργηση των κτηνιατρικών ελέγχων στα σύνορα των κρατών μελών. Αυτή η κοινοτική νομοθεσία επιβάλλει την τήρηση ομοιόμορφων υγειονομικών όρων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο κρέατος και προϊόντων με βάση το κρέας, αντικαθιστώντας τους εθνικούς κανόνες που εφάρμοζαν προηγουμένως τα κράτη μέλη, με σκοπό τη μείωση ή εξάλειψη στο εμπόριο των προϊόντων αυτών των τεχνικών εμποδίων, τα οποία ήσαν αποτέλεσμα της εφαρμογής διαφορετικών εθνικών υγειονομικών κανόνων.

6. Οι σημαντικότερες κοινοτικές διατάξεις που έχουν εφαρμογή στο εμπόριο προϊόντων με βάση το κρέας είναι οι εξής:

η οδηγία 91/497/ΕΟΚ [2], η οποία τροποποιεί και κωδικοποιεί την οδηγία 64/433/ΕΟΚ, η οποία έχει εφαρμογή στα νωπά κρέατα που προορίζονται για την ανθρώπινη κατανάλωση και προέρχονται από κατοικίδια ζώα που ανήκουν στα εξής είδη: βοοειδή, χοιροειδή, προβατοειδή και αιγοειδή καθώς και κατοικίδια μόνοπλα· η οδηγία 71/118/ΕΟΚ [3] περί της εμπορίας κρεάτων πουλερικών· η οδηγία 91/495/ΕΟΚ [4], η οποία αφορά το κρέας κουνελιών και εκτρεφομένων θηραμάτων· η οδηγία 77/99/ΕΟΚ, όπως έχει τροποποιηθεί και ενημερωθεί με την οδηγία 92/5/ΕΟΚ [5], η οποία αναφέρεται στους υγειονομικούς όρους σχετικά με την παραγωγή, την αποθήκευση και τη μεταφορά προϊόντων με βάση το κρέας, και η οδηγία 94/65/ΕΚ [6], η οποία έχει εφαρμογή στους κιμάδες και τα παρασκευάσματα κρέατος.

7. Ένα είδος νωπού κρέατος είναι το αποκαλούμενο μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας. Πρόκειται για μικρά τεμάχια κρέατος που μένουν κολλημένα στα οστά του ζώου μετά την κοπή και την αφαίρεση του κρέατος και, αφού διαχωριστούν από τα οστά με μηχανικά μέσα, χρησιμοποιούνται για την ανθρώπινη κατανάλωση. Το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας είναι είδος πολύ ευαλλοίωτου νωπού κρέατος λόγω της ευρύτητας της επιφανείας εκθέσεώς του στον αέρα και, κατά συνέπεια, στους παθογόνους μικροοργανισμούς. Το γεγονός αυτό απαιτεί την τήρηση αυστηρών υγειονομικών διατάξεων, ώστε η κατανάλωση του νωπού αυτού κρέατος να μην είναι επικίνδυνη για την υγεία των καταναλωτών.

8. Όσον αφορά το μηχανικώς διαχωρισμένο νωπό κρέας, το οποίο προέρχεται από κατοικίδια ζώα που ανήκουν στα εξής είδη: βοοειδή, χοιροειδή, προβατοειδή και αιγοειδή, καθώς και κατοικίδια μόνοπλα, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 64/433 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε:

«γ) το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας να υποβάλλεται σε θερμική επεξεργασία, σύμφωνα με την οδηγία 77/99/ΕΟΚ·

(...)

ζ) η επεξεργασία που αναφέρεται στα προηγούμενα σημεία να πραγματοποιείται στην εγκατάσταση καταγωγής ή σε οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση ορίζει ο επίσημος κτηνίατρος».

2 — Οδηγία 91/497/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουλίου 1991, για την τροποποίηση και την κωδικοποίηση της οδηγίας 64/433/ΕΟΚ περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών νωπών κρεάτων ώστε να καλύπτεται η παραγωγή και η διάθεση νωπού κρέατος στην αγορά (ΕΕ L 268, σ. 69).

3 — Οδηγία 71/118/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 1971, περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των συναλλαγών νωπών κρεάτων πουλερικών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/006, σ. 116).

4 — Οδηγία 91/495/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 1990, για τα υγειονομικά προβλήματα και τα προβλήματα υγειονομικού ελέγχου σχετικά με την παραγωγή και τη διάθεση στην αγορά του κρέατος κουνελιών και του κρέατος εκτρεφόμενων θηραμάτων (ΕΕ L 268, σ. 41).

5 — Οδηγία 92/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Φεβρουαρίου 1992, για την τροποποίηση και την ενημέρωση της οδηγίας 77/99/ΕΟΚ περί υγειονομικών προβλημάτων στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προϊόντων με βάση το κρέας και για την τροποποίηση της οδηγίας 68/433/ΕΟΚ (ΕΕ L 57, σ. 1).

6 — Οδηγία 94/65/ΕΚ του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 1994, περί καθορισμού των υγειονομικών όρων για την παραγωγή και τη θέση στην αγορά κιμάδων και παρασκευασμάτων κρέατος (ΕΕ 1994, L 368, σ. 10).

9. Ως προς το μηχανικώς διαχωρισμένο νωπό κρέας το οποίο προέρχεται από πουλερικά, κουνέλια ή εκτρεφόμενα θηράματα, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 71/118 και το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 91/495, τα οποία προστέθηκαν με το άρθρο 17 της οδηγίας 94/65, προβλέπουν, κατά τρόπο πανομοιότυπο, ότι:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας να μην μπορεί να διατεθεί στο εμπόριο αν δεν έχει υποβληθεί προηγουμένως σε θερμική επεξεργασία σύμφωνα με την οδηγία 77/99/ΕΟΚ στην εγκατάσταση προέλευσης ή σε οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση ορίζει η αρμόδια αρχή.»

10. Η ανάγκη θερμικής επεξεργασίας, απαραίτητη λόγω του ότι το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας είναι εξαιρετικά ευαλλοίωτο, επιβάλλεται για την εμπορία οποιουδήποτε είδους νωπού κρέατος. Ωστόσο, στην περίπτωση του κρέατος από πουλερικά, κουνέλια και εκτρεφόμενα θηράματα, το ενδοκοινοτικό εμπόριο μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος εξαρτάται από την προηγούμενη θερμική επεξεργασία του. Όταν πρόκειται για κρέατα από βοοειδή, χοίρους, αιγοπρόβατα ή κατοικίδια μόνοπλα, η οδηγία 64/433 δεν εμποδίζει ρητώς την ενδοκοινοτική κυκλοφορία μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος πριν από τη θερμική επεξεργασία του.

11. Η οδηγία 77/99/ΕΟΚ, η οποία έχει τροποποιηθεί και ενημερωθεί με την προαναφερθείσα οδηγία 92/5, προβλέπει τη δυνατότητα αυτού του είδους επεξεργασίας στο άρθρο 4, που έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, εκτός από τις γενικές απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 3:

1) τα προϊόντα με βάση το κρέας:

α) να παρασκευάζονται με θέρμανση, πάστωμα, μαρινάρισμα ή ξήρανση (...).»

12. Επομένως, δεν υπάρχει ακόμη κοινοτική ρύθμιση γενικού χαρακτήρα η οποία εναρμονίζει τους υγειονομικούς όρους παραγωγής και εμπορίας των μηχανικώς διαχωρισμένων κρεάτων, μολονότι η έκ-

δοσή της προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 21 της οδηγίας 94/65 υπό τους εξής όρους:

«Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία βάσει προτάσεως της Επιτροπής, θα καθορίσει, πριν από την 1η Ιανουαρίου 1996, τους εφαρμοστέους κανόνες υγιεινής:

(...)

β) στην παραγωγή και τη χρήση του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος.»

13. Αυτή η ουσιαστικού χαρακτήρα κοινοτική νομοθεσία περί εμπορίας νωπών κρεάτων συμπληρώνεται, όσον αφορά τις διαδικασίες, με την οδηγία 89/608/ΕΟΚ [7], η οποία επιτρέπει στις αρμόδιες στα διάφορα κράτη μέλη κτηνιατρικές αρχές να παρέχουν αμοιβαία συνδρομή ώστε να διασφαλίζεται η πλέον πρόσφορη εφαρμογή της κτηνιατρικής νομοθεσίας.

7 — Οδηγία 89/608/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 1989, για την αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των διοικητικών αρχών των κρατών μελών και τη συνεργασία των αρχών αυτών με την Επιτροπή, με σκοπό τη διασφάλιση της ορθής εφαρμογής της κτηνιατρικής και ζωοτεχνικής νομοθεσίας (ΕΕ L 351, σ. 34).

**Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα**

14. Με το πρώτο προδικαστικό του ερώτημα το γερμανικό δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν η πλήρης απαγόρευση εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου και κατεψυγμένου κρέατος, η οποία απορρέει από τη γερμανική νομοθεσία, συμβιβάζεται με τις διατάξεις της οδηγίας 64/433 και, αν ναι, με τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης ΕΚ.

*Η ερμηνεία της οδηγίας 64/433*

15. Ως προς τα κατοικίδια ζώα που ανήκουν στα είδη: βοοειδή, χοιροειδή, αιγοπρόβατα και κατοικίδια μόνοπλα, το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ζ', της οδηγίας 64/433 ορίζει ότι το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας υποβάλλεται σε θερμική επεξεργασία σύμφωνα με την οδηγία 77/99, η οποία πρέπει να πραγματοποιείται στην εγκατάσταση καταγωγής ή σε οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση ορίζει ο επίσημος κτηνίατρος. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η κατανάλωση κρέατος αυτού του είδους απαιτεί πάντοτε να έχει γίνει προηγουμένως θερμική επεξεργασία, ώστε να προστατεύεται η υγεία των καταναλωτών. Η προαναφερθείσα επεξεργασία μπορεί να πραγματοποιείται στην ίδια εγκατάσταση όπου πραγματοποιείται ο μηχανικός διαχωρισμός του κρέατος ή «σε οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση ορίζει ο επίσημος κτηνίατρος». Στη δεύτερη αυτή περίπτωση επιτρέπεται η εμπορία, όχι όμως η κατανάλωση, του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος, προτού αυτό υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία.

16. Η απάντηση που ζητεί το γερμανικό δικαστήριο επιβάλλει να διευκρινιστεί αν ο επίσημος κτηνίατρος, όταν ορίζει την πραγματοποίηση της θερμικής επεξεργασίας σε σφαγείο διαφορετικό από αυτό όπου πραγματοποιήθηκε ο μηχανικός διαχωρισμός του κρέατος, πρέπει να περιορίζεται στις εγκαταστάσεις που βρίσκονται στη χώρα καταγωγής ή αν, αντιθέτως, αυτή η «άλλη εγκατάσταση» μπορεί να βρίσκεται σε οποιοδήποτε κράτος μέλος.

17. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει τη στενή ερμηνεία της οδηγίας 64/433, θεωρώντας ότι η εγκατάσταση που ορίζει ο επίσημος κτηνίατρος πρέπει να βρίσκεται πάντοτε στο κράτος μέλος καταγωγής όπου πραγματοποιείται ο μηχανικός διαχωρισμός του κρέατος. Κατά την άποψή της, η μεταφορά κρέατος από ένα κράτος μέλος σε άλλο απαιτεί, σύμφωνα με την οδηγία 77/99, έλεγχο από επίσημο κτηνίατρο του κράτους μέλους καταγωγής προκειμένου να διαπιστωθεί η καταλληλότητά του. Το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας πληροί τους σχετικούς υγειονομικούς όρους μόνον αφού υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία, η οποία λογικώς πρέπει να πραγματοποιείται πάντοτε στο κράτος καταγωγής. Η απλή κατάψυξη δεν προσδίδει στο μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας την αναγκαία για το ενδοκοινοτικό εμπόριο καταλληλότητα. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 17 της οδηγίας 94/65, το οποίο απαγορεύει την εμπορία μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος προερχομένου από πουλερικά, κουνέλια ή εκτρεφόμενα θηράματα πριν από τη θερμική του επεξεργασία.

18. Κατά τη γνώμη μου, η στενή αυτή ερμηνεία της οδηγίας 64/433 δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 64/433 επιβάλλει, όπως έχει επισημάνει η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, χρονική και γεωγραφική εγγύτητα μεταξύ του μηχανικού διαχωρισμού του κρέατος και της θερμικής του επεξεργασίας. Προς τούτο, προβλέπει, ως προτιμότερη εναλλακτική λύση, την πραγματοποίηση και των δύο εργασιών στις ίδιες εγκαταστάσεις, άλλως παρέχει στον επίσημο κτηνίατρο τη δυνατότητα να ορίσει άλλη εγκατάσταση όπου το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας θα υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, ο όρος της γεωγραφικής εγγύτητας χρησιμεύει για την εξουδετέρωση των ενδεχόμενων βλαπτικών επιπτώσεων για την υγεία από τη μεταφορά κρέατος αυτού του είδους, το οποίο αλλοιώνεται πάρα πολύ εύκολα.

19. Όταν χρησιμοποιείται αυτή η δεύτερη εναλλακτική λύση, ο επίσημος κτηνίατρος δεν είναι υποχρεωμένος να ορίσει ως τόπο πραγματοποιήσεως της θερμικής επεξεργασίας σφαγείο ευρισκόμενο στο κράτος μέλος καταγωγής του κρέατος. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 64/433 ομιλεί για «άλλη εγκατάσταση» και, επομένως, επιτρέπει να βρίσκεται τόσο στο κράτος μέλος καταγωγής όσο και στο κράτος μέλος προορισμού του κρέατος. Ο επίσημος κτηνίατρος πρέπει να επιλέξει την καταλληλότερη εγκατάσταση για την πραγματοποίηση της θερμικής επεξεργασίας του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος, με γνώμονα να αποφευχθεί οποιοσδήποτε κίνδυνος για την υγεία που θα προκαλούσε η μεταφορά. Με βάση το κριτήριο αυτό, είναι πιθανόν ένα σφαγείο ευρισκόμενο σε άλλο κράτος μέλος, συνήθως κοντά στα σύνορα, να προβαίνει στη θερμική επεξεργασία κρέατος αυτού του είδους υπό καλύτερους υγειονομικούς όρους σε σχέση με άλλες εγκαταστάσεις του κράτους καταγωγής του

κρέατος, οι οποίες μπορεί να βρίσκονται σε αρκετά μεγαλύτερη απόσταση.

20. Αυτή η ερμηνεία της οδηγίας 64/433 επιτρέπει το ενδοκοινοτικό εμπόριο και την ελεύθερη κυκλοφορία του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος πριν από τη θερμική επεξεργασία του και, επομένως, αποτελεί την ερμηνεία που είναι περισσότερο σύμφωνη με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, την οποία καθιέρωσε η νομολογία του Δικαστηρίου ως θεμελιώδη αρχή της κοινής αγοράς [8].

Επιπλέον, η προστασία της δημόσιας υγείας διασφαλίζεται επαρκώς, καθόσον ο επίσημος κτηνίατρος του κράτους καταγωγής του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος έχει τη δυνατότητα να επιτρέψει ή να απαγορεύσει την πραγματοποίηση της θερμικής επεξεργασίας σε εγκατάσταση άλλου κράτους μέλους με γνώμονα τις εκάστοτε περιστάσεις. Υπ' αυτή την έννοια, η συνεργασία των κτηνιατρικών αρχών των κρατών μελών, η οποία διέπεται από την οδηγία 89/608, παρέχει τη δυνατότητα κατάλληλης επιτηρήσεως των υγειονομικών χαρακτηριστικών του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος, το οποίο μεταφέρεται με σκοπό τη θερμική επεξεργασία του σε άλλο κράτος μέλος με απόφαση του επίσημου κτηνίατρου του κράτους καταγωγής.

21. Η ερμηνεία της οδηγίας 64/433 που προτείνω δεν αντιβαίνει προς το άρθρο 17 της οδηγίας 94/65, το οποίο απαγορεύει το εμπόριο μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος από πουλερικά, κουνέλια και εκτρεφόμενα θηράματα πριν από τη θερμική του επεξεργασία. Στην περίπτωση αυτή, η θερμική επεξεργασία πρέπει να γίνεται πάντοτε στις εγκαταστάσεις της χώρας καταγωγής, καθόσον δεν είναι δυνατές οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές μέχρις ότου γίνει η προαναφερθείσα επεξεργασία. Η απαγόρευση αυτή οφείλεται, σύμφωνα με την Επιτροπή, στην ιδιαίτερη ευαισθησία των κρεάτων αυτού του είδους, η οποία προέρχεται από τη δυσκολία ελέγχου των τροφών των πουλερικών, των κουνελιών και των εκτρεφομένων θηραμάτων. Το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας, το οποίο προέρχεται από κατοικίδια ζώα που ανήκουν στα είδη: βοοειδή, χοιροειδή, αιγοπρόβατα και κατοικίδια μόνοπλα, είναι λιγότερο ευαλλοίωτο από το κρέας των πουλερικών, των κουνελιών και των εκτρεφομένων θηραμάτων και γι' αυτό επιτρέπονται οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές πριν από τη θερμική επεξεργασία, η οποία πρέπει να προηγείται της καταναλώσεώς του.

22. Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, φρονώ ότι η οδηγία 64/433 δεν επιτρέπει σε ένα κράτος μέλος να απαγορεύει πλήρως την εισαγωγή στο έδαφός του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος εντός άλλου κράτους μέλους, προκειμένου το κρέας να υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία και να διατεθεί στη συνέχεια στο εμπόριο. Επομένως, η γερμανική νομοθεσία η οποία επιβάλλει τέτοια απαγόρευση είναι ασυμβίβαστη με την οδηγία 64/433, όπως έχει τροποποιηθεί και κωδικοποιηθεί με την οδηγία 91/497, της οποίας την εφαρμογή πρέπει να διασφαλίζουν τα εθνικά δικαστήρια σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου περί της δυνατότητας επικλήσεως των οδηγιών από ιδιώτες [9].

8 — Απόφαση της 19ης Μαρτίου 1991, C-205/89, Επιτροπή κατά Ελλάδος (Συλλογή 1991, σ. I-1361, σκέψη 9).

9 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 19ης Ιανουαρίου 1982, 8/81, Becker (Συλλογή 1982, σ. 53)· της 26ης Φεβρουαρίου 1986, 152/84, Marshall (Συλλογή 1986, σ. 723)· της 14ης Ιουλίου 1994, C-91/92, Faccini Dori (Συλλογή 1994, σ. I-3325), και της 6ης Ιουλίου 1995, C-62/93, BP Soupergaz (Συλλογή 1995, σ. I-1883).

*Επικουρική απάντηση: συμβιβάζεται η οδηγία 64/433 με τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης*

23. Ενόψει της ερμηνείας του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 64/433 που προτείνω, δεν τίθεται ζήτημα ενδεχόμενου ασυμβίβαστου της επιβαλλομένης από τις γερμανικές αρχές απαγορεύσεως εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος προς τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης.

Θα χρειαζόταν να εξετάσω το ζήτημα αυτό μόνον αν το Δικαστήριο έκρινε ότι η θερμική επεξεργασία πρέπει να πραγματοποιείται πάντοτε σε εγκατάσταση της χώρας καταγωγής του κρέατος και ότι η οδηγία 64/433 απαγορεύει, επομένως, τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος, το οποίο όμως δεν έχει υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία. Στην περίπτωση αυτή, την οποία θα εξετάσω συνοπτικά, η γερμανική ρύθμιση θα αποτελούσε ορθή εφαρμογή της οδηγίας 64/433 και θα έπρεπε να εξετασθεί αν συμβιβάζεται η προαναφερθείσα κοινοτική νομοθεσία με τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης.

24. Το άρθρο 30 της Συνθήκης απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών και τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος. Η περιεχομένη στη διάταξη αυτή απαγόρευση έχει εφαρμογή στα εμπόδια που θέτουν τα κράτη μέλη στην ενδοκοινοτική κυκλοφορία εμπορευμάτων και, επίσης, στα εμπόδια που προέρχονται από την εφαρμογή κοινοτικών διατάξεων [10]. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, «η απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών καθώς και μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος ισχύει όχι μόνον όσον αφορά εθνικά μέτρα αλλά και μέτρα προερχόμενα από τα κοινοτικά όργανα» [11].

25. Η απαγόρευση εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος το οποίο δεν έχει υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία συνιστά ποσοτικό περιορισμό των εισαγωγών απαγορευόμενο από το άρθρο 30 της Συνθήκης. Επιπλέον, πρόκειται για το σοβαρότερο εμπόδιο στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, διότι το καταργεί ριζικώς.

26. Αυτή η απαγόρευση εισαγωγής εισάγει τυπικώς δυσμενή διάκριση, δεδομένου ότι πλήττει μόνον το μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας που προέρχεται από άλλα κράτη μέλη. Επομένως, ο περιορισμός αυτός θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο από τους προβλεπομένους στο άρθρο 36 της Συνθήκης λόγους και όχι με τις επιτακτικές απαιτήσεις που έχει αναπτύξει η νομολογία του Δικαστηρίου αρχικώς με την απόφαση Cassis de Dijon [12].

10 — Βλ., μεταξύ άλλων, López Escudero, M.: *Los obstáculos técnicos al comercio en la Communidad Económica Europea*, Granada, 1991, σ. 241 έως 247· Oliver, P.: «La législation communautaire et sa conformité avec la libre circulation des marchandises», *Cahiers de droit européen*, 1979, αριθ. 2, σ. 245.

11 — Απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, C-51/93, Meyhui (Συλλογή 1994, σ. I-3879, σκέψη 11)· επίσης αποφάσεις της 17ης Μαΐου 1984, 15/83, Denkavit Nederland (Συλλογή 1984, σ. 2171), και της 29ης Φεβρουαρίου 1984, 37/83, Rewe-Zentrale (Συλλογή 1984, σ. 1229).

12 — Απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, 120/78, Rewe-Zentral, «Cassis de Dijon» (Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 321), καθώς και τις αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1981, 113/80, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Συλλογή 1981, σ. 1625)· της 11ης Οκτωβρίου 1990, C-196/89, Nespoli και Crippa (Συλλογή 1990, σ. I-3647), και της 25ης Ιουλίου 1991, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-1/90 και C-176/90, Aragonesa de Publicidad Exterior και Publivía (Συλλογή 1991, σ. I-4151).

27. Στην παρούσα υπόθεση, γίνεται αναφορά στην προβλεπομένη στο άρθρο 36 προστασία της υγείας και της ζωής των ανθρώπων, ως δικαιολογία της απαγορεύσεως εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος το οποίο δεν έχει υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία. Βεβαίως, η μεταφορά κρέατος αυτού του είδους πριν από τη θερμική επεξεργασία του συνεπάγεται κινδύνους για την υγεία επειδή αυτό είναι ευαλλοίωτο και η προστασία της δημόσιας υγείας αποτελεί γενικό συμφέρον το οποίο δεν μπορεί να θίγεται από το ενδοκοινοτικό εμπόριο κρέατος αυτού του είδους.

Εντούτοις, είναι αναγκαίο να εξετάσουμε, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου [13], αν η απαγόρευση εισαγωγής είναι το μοναδικό δυνατό μέσο για την αποφυγή των προαναφερθέντων κινδύνων για την υγεία ή αν, αντιθέτως, υφίστανται άλλα μέσα επιτεύξεως του σκοπού αυτού με λιγότερο περιοριστικές επιπτώσεις επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος.

28. Κατά τη γνώμη μου, η απαγόρευση εισαγωγής αποτελεί δυσανάλογο μέτρο για την πρόληψη των πιθανών κινδύνων για την υγεία που απορρέουν από το ενδοκοινοτικό εμπόριο μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος. Η προστασία της δημόσιας υγείας μπορεί να επιτευχθεί, όπως επισημαίνει η Επιτροπή και υποδεικνύει το γερμανικό δικαστήριο, καθιστώντας υποχρεωτικό να υποβάλλεται το εν λόγω κρέας σε διαδικασία καταψύξεως και να μεταφέρεται κατεψυγμένο. Το μέτρο αυτό, μαζί με τη συνδυασμένη εποπτεία του κτηνίατρου της χώρας καταγωγής και του κτηνίατρου του κράτους προορισμού, εγγυάται την καταλληλότητα του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος, χωρίς να εμποδίζεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο πριν από τη θερμική επεξεργασία του.

29. Επομένως, φρονώ ότι η απαγόρευση εισαγωγής κρέατος αυτού του είδους, η οποία απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ζ', της οδηγίας 64/433, συνιστά ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών αντιτίθετο προς το άρθρο 30 της Συνθήκης. Στο συμπέρασμα αυτό δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η οδηγία 64/433 έχει εκδοθεί δυνάμει των διατάξεων της Συνθήκης περί γεωργικής πολιτικής. Όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο [14], οι ευρείες αρμοδιότητες των κοινοτικών οργάνων για τη διαμόρφωση της κοινής γεωργικής πολιτικής πρέπει να ασκούνται υπό το πρίσμα της ενιαίας αγοράς, αποκλειομένου κάθε μέτρου το οποίο μπορεί να παρεμποδίζει μεταξύ των κρατών μελών την εξάλειψη των ποσοτικών περιορισμών και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος. Η απορρέουσα από την οδηγία 64/433 απαγόρευση εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος συνιστά δυσανάλογο ποσοτικό περιορισμό, ο οποίος δεν αποτελεί ενδιάμεσο βήμα για την ελεύθερη κυκλοφορία του προϊόντος αυτού εντός της Κοινότητας.

**Το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα**

30. Δοθέντος ότι φρονώ ότι η οδηγία 64/433 επιτρέπει την εισαγωγή μηχανικώς

13 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 14ης Ιουλίου 1994, C-17/93, Van Der Veldt (Συλλογή 1994, σ. I-3537, σκέψη 30).

14 — Απόφαση της 20ής Απριλίου 1978, συνεκδικασθείσες υποθέσεις 80/77 και 81/77, Commissionaires réunis (Συλλογή τόμος 1978, σ. 315, σκέψη 35).

διαχωρισθέντος στο Βέλγιο κρέατος προκειμένου να υποβληθεί σε θερμική επεξεργασία και στη συνέχεια να διατεθεί στο εμπόριο στη Γερμανία, είναι αναγκαίο να απαντήσω στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το γερμανικό δικαστήριο. Το ερώτημα αυτό αναφέρεται στη δυνατότητα συνδυασμένων ενεργειών του Βέλγου κτηνιάτρου και των αρμοδίων γερμανικών κτηνιατρικών υπηρεσιών.

31. Οι οδηγίες περί παραγωγής και εμπορίας νωπών κρεάτων και προϊόντων με βάση το κρέας δεν προβλέπουν κανένα μηχανισμό συστηματικής συνεργασίας μεταξύ των κτηνιατρικών υπηρεσιών του κράτους καταγωγής και του κράτους προορισμού των προϊόντων αυτών, ο οποίος έχει εφαρμογή στις εισαγωγές μη υποβληθέντος σε θερμική επεξεργασία μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος.

32. Εντούτοις, η οδηγία 89/608 έχει προβλέψει διαδικασία αμοιβαίας συνδρομής και συνεργασίας μεταξύ των διοικητικών αρχών των κρατών μελών και των υπηρεσιών της Επιτροπής, η οποία εγγυάται την ορθή εφαρμογή των κτηνιατρικών και ζωοτεχνικών διατάξεων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Αναμφίβολα, η διαδικασία αυτή έχει εφαρμογή στις περιπτώσεις εισαγωγής μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος και οι κτηνιατρικές αρχές των ενδιαφερομένων κρατών μελών μπορούν να την ακολουθούν προκειμένου να εξασφαλίζεται η ορθή προστασία της δημόσιας υγείας.

33. Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας, κάθε κράτος μέλος ανακοινώνει στα άλλα κράτη μέλη και στην Επιτροπή την αρμόδια κεντρική αρχή, μέσω της οποίας θα πραγματοποιείται η συνδρομή και η συνεργασία στον τομέα του κτηνιατρικού και ζωοτεχνικού ελέγχου. Επομένως, οι κτηνίατροι που είναι επιφορτισμένοι με τον έλεγχο των εγκαταστάσεων όπου πραγματοποιείται ο μηχανικός διαχωρισμός του κρέατος και η θερμική επεξεργασία του πρέπει να διαβιβάζουν τις αιτήσεις συνεργασίας στις αντίστοιχες κεντρικές αρχές και αυτές μπορούν να προσφέρουν τη συνεργασία τους μέσω της αυτεπάγγελτης συνδρομής ή μέσω της συνδρομής κατόπιν αιτήσεως, που προβλέπονται στην οδηγία 89/608.

34. Το άρθρο 6 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Μετά από αίτηση της αιτούσας αρχής, η αρμόδια αρχή ασκεί ή δίνει εντολή να ασκηθεί ή ενισχύει την άσκηση εποπτείας στην περιφέρεια δράσεως των υπηρεσιών της, όπου εικάζεται ότι υφίστανται ανωμαλίες, και ειδικότερα:

α) στις εγκαταστάσεις·

β) στους χώρους στους οποίους υπάρχουν αποθηκευμένα εμπορεύματα·

γ) στις παρατηρούμενες κινήσεις εμπορευμάτων·

δ) στα μεταφορικά μέσα.»

Τόσο οι κτηνιατρικές αρχές του κράτους καταγωγής του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος όσο και οι αρχές του κράτους προορισμού μπορούν να επικαλούνται τη διάταξη αυτή με σκοπό να θέσουν σε κίνηση τον μηχανισμό συνδρομής κατόπιν αιτήσεως ή τον μηχανισμό αυτεπάγγελτης συνδρομής που είναι αναγκαίοι προκειμένου να αποφεύγονται οι πιθανοί κίνδυνοι για την υγεία που προέρχονται από την εισαγωγή μηχανικώς διαχωρισμένων κρεάτων πριν από τη θερμική επεξεργασία τους.

## Πρόταση

35. Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

«1) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και ζ', της οδηγίας 64/433/ΕΟΚ, όπως έχει τροποποιηθεί και κωδικοποιηθεί με την οδηγία 91/497/ΕΟΚ, δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να απαγορεύει σε εγκεκριμένη εγκατάσταση την εισαγωγή μηχανικώς διαχωρισμένου και κατεψυγμένου κρέατος σε εγκεκριμένη εγκατάσταση άλλου κράτους μέλους, με σκοπό να υποβληθεί σε θερμική και περαιτέρω επεξεργασία, εφόσον ο επίσημος κτηνίατρος του κράτους μέλους καταγωγής έχει ορίσει για την πραγματοποίηση των εργασιών αυτών την εγκατάσταση του κράτους μέλους προορισμού.

2) Οι κτηνιατρικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής του μηχανικώς διαχωρισμένου κρέατος και οι αρχές του κράτους μέλους προορισμού μπορούν, κατ' εφαρμογήν της προβλεπομένης στην οδηγία 89/608/ΕΟΚ διαδικασίας, να παρέχουν αμοιβαία συνδρομή, κατόπιν αιτήσεως ή αυτεπαγγέλτως, προκειμένου να αποφεύγονται οι πιθανοί κίνδυνοι για την υγεία που προέρχονται από την εισαγωγή μηχανικώς διαχωρισμένων κρεάτων πριν από τη θερμική επεξεργασία τους.»